

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНО-
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Шевчук С.С.

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС

**МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗП(ПТ)О**

Біла Церква-2024

Автор-розробник:

Шевчук Світлана Степанівна, старша викладачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПНУ.

Методика організації позааудиторної навчальної діяльності у ЗП(ПТ)О: електронний навчальний курс /Шевчук С.С.. Біла Церква: БІНПО, 2024 р. 44 с.

ЗМІСТ

	<u>ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА</u>	2
1.	<u>ПРОФІЛЬ ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ.....</u>	4
2.	<u>ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ.....</u>	8
3.	<u>ТЕОРЕТИЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ.....</u>	10
4.	<u>ПРАКТИЧНІ/СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.....</u>	21
5.	<u>МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ.....</u>	34
6.	<u>ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ.....</u>	37
7.	<u>ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА.....</u>	42
8.	<u>КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ.....</u>	

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність електронного навчального курсу. Сучасні умови демократизації суспільства, реформування професійної освіти у контексті глобалізації та євроінтеграції, проблеми і завдання підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних робітників висувають нові вимоги до вітчизняних педагогічних працівників професійної школи. Професійно-педагогічна робота у навчальних закладах освіти системи ПТО України потребує від педагогів сучасних знань щодо організації та здійснення навчально-виховного процесу у відповідності до соціально-економічного розвитку суспільства.

В сучасній Україні впроваджується стратегія прискореного, інноваційного розвитку освіти і науки: забезпечуються умови для розвитку, самоствердження й самореалізації особистості впродовж життя. Інноваційні процеси, що відбуваються в освіті як у невід’ємній частині суспільства, вимагають відповідних змін у професійній діяльності педагога. Нові вимоги держави і суспільства щодо розвитку та самореалізації особистості педагога обумовлюють необхідність розроблення теоретико-методичних засад його формування як конкурентоспроможного фахівця, а також створення ефективного діагностичного механізму, який дозволить виявити конкретні резерви в його діяльності, перспективи професійного росту, шляхи професійного удосконалення.

Електронний навчальний курс «Методика організації позааудиторної навчальної діяльності у ЗП(ПТ)О» входить до науково-методичного супроводу ЗМЗ «Дидактика професійної освіти» кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін (МПО та СГД) Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (БІНПО) і призначений для проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти на базі БІНПО.

Мета електронного навчального курсу полягає в: удосконаленні та розвитку науково-методичної та фахової компетентності слухачів курсів підвищення кваліфікації; сприянні формуванню їх готовності до інноваційної діяльності в умовах євроінтеграції освіти шляхом поглиблення і систематизація знань та умінь слухачів із методики професійного навчання; формуванні комплексу організаційно-методичних умінь слухачів, спрямованих на впровадження освітніх інновацій у професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку кваліфікованих робітників; створенні сучасного науково-методичного супроводу навчального процесу; ознайомленні із досвідом реалізації сучасних освітніх практик у професійну підготовку кваліфікованих робітників для різних галузей виробництва та сфери обслуговування.

Завдання курсу:

- ознайомлення із сутністю компетентнісного підходу до освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- систематизація та удосконалення знань щодо законодавчо-правового забезпечення організації освітнього процесу, що забезпечує підтримку інноваційної педагогічної діяльності у закладах професійної освіти
- оновлення та систематизація теоретичних знань щодо сутності сучасних освітніх технологій та методики їх реалізації у навчально-методичну діяльність педагогічних працівників ЗП(ПТ)О;
- обґрунтування методики відбору сучасних освітніх практик для їх реалізації у позаурочну діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- оволодіння сучасними освітніми практиками організації та проведення позаурочних навчальних заходів різних видів за професійним спрямуванням у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників щодо вибору інтерактивних форм і методів організації освітнього процесу у закладах професійної освіти.

Бюджет навчального часу - 6 год. (0,2 кредиту ЄКТС), із яких 2 год. – лекції, 2 год. – семінарське заняття, 2 год. – самостійна робота слухача.

Навчально-методичне забезпечення ЕНК представлено: науково-методичними матеріалами лекційних і семінарських занять, завданнями до самостійної роботи, тестами, навчально-методичними посібниками і списком рекомендованих джерел до тематики електронного навчального курсу.

ЕНК розроблено для викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за

заочною й очно-дистанційною формами навчання.. Матеріали ЕНК можуть бути опановані в online та offline режимах.

Бюджет навчального часу - 6 год. (0,2 кредиту ЄКТС), із яких 2 год. – лекції, 2 год. – семінарські заняття, 2 год. – самостійна робота слухача.

Навчально-методичне забезпечення ЕНК представлено: науково-методичними матеріалами лекційних і семінарських занять, завданнями до самостійної роботи, тестами, навчально-методичними посібниками і списком рекомендованих джерел до тематики електронного навчального курсу.

ЕНК розроблено для викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за заочною й очно-дистанційною формами навчання.. Матеріали ЕНК можуть бути опановані в online та offline режимах.

1. ПРОФІЛЬ ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Профіль Типової освітньої програми електронного курсу «МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗП(ПТ)О»	
Обсяг спецкурсу	0,2 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного курсу передбачено 6 академічних годин, що відповідає 0,2 ЄКТС кредиту
Рівень програми	Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти. Розширення змісту Курс передбачає можливість консультування з проблематики навчального курсу у міжкурсний період.
А	Мета
	Формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогів професійної освіти із планування, організації та проведення позааудиторної навчальної діяльності різних видів у закладах професійної освіти із використанням сучасних освітніх практик на засадах компетентнісного підходу.
В	Характеристика типової програми
1.	Функціональна спрямованість
	Розвиток умінь щодо організації позааудиторної навчальної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти на засадах компетентнісного підходу
2.	Фокус Типової програми
	Програма зорієнтована на безперервний професійний розвиток педагогічних працівників категорії «викладачі професійно-теоретичної підготовки» і «майстри виробничого навчання» закладів професійної (професійно-технічної) освіти, здатних до реалізації інтерактивних форм

		і методів організації освітнього процесу у ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу
3.	Орієнтація Типової програми	Типова програма ЕНК орієнтовна на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників закладів ЗП(ПТ)О в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти
4.	Особливості типової програми	Типова програма електронного навчального курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників, які володіють широким спектром професійних навичок і компетенцій для успішного виконання своїх професійних функцій. Особливості електронного навчального курсу: – оновлення та удосконалення знань із методикою проєктування, планування та організації позааудиторної навчальної діяльності із використанням сучасних освітніх і новітніх виробничих технологій; – підвищення рівня інформаційно-методичної грамотності шляхом впровадження технології візуалізації у професійну підготовку кваліфікованих робітників; – підвищення рівня професійної компетентності слухачів щодо реалізації інтерактивних форм і методів організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; – формування умінь щодо планування, організації та проведення позааудиторних навчальних заходів з метою розвитку ключових і фахових компетентностей здобувачів освіти.. Проходження навчання за кожною темою завершується відповідним видом контролю (проблемно-пошукові питання, завдання для самостійної роботи, тести).
5.	Цільова група	Електронний навчальний курс розроблено для підвищення кваліфікації викладачів та майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О.
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1.	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає Стандарт майстра виробничого навчання. Основна мета ЕНК сприяти спрямуванню вдосконаленню та розширенню фахових компетенцій, навичок (що визначені в нормативних документах та колі службових обов'язків) для запровадження в закладах П(ПТ) освіти компетентнісного підходу до планування, організації і проведення освітнього процесу.

2.	Продовження навчання	Типова програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення знань, умінь, навичок педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в системі неформальної та інформальної освіти.
D	Стиль і методика навчання	
1.	Підходи до викладання і навчання	Навчання проходить за різними моделями (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною) із елементами «навчання через дію» та «експірієнс технологіями», що дозволяє активно обговорювати практичний досвід слухачів, можливість його оптимізації розширення шляхом використання аналогового досвіду та розробки власних проєктів. При цьому розширюються практичні навички освіти протягом життя в цифровому суспільстві.
2.	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/ не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання завдань самостійної роботи в формі презентації власного досвіду.
E	Програмні компетентності	
1.	Інтегральна компетентність	Спрямована на здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення дослідження, використання теорій і методів менеджменту, педагогіки і психології на практиці
2.	Загальні компетентності <i>Освітологічна</i>	Спрямована на здатність інтегрувати знання із сучасної філософії, педагогіки та соціології освіти, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності професійної діяльності.
3.	Спеціальні (фахові) компетентності	андрагогічна компетентність – уміння визначати освітні потреби і запити, урахувати особливості мотивації, процесу навчання, застосовувати технології модерації, фасилітації, супервізії, визначати результати навчання, спонукати до рефлексії; науково-методична компетентність – здатність організувати безперервний професійний розвиток у системі формальної і неформальної освіти; оцінювати рівень професійної компетентності; інноваційно-дослідницька – здатність інноваційно вирішувати наукові / практичні професійні завдання; планувати, організувати та здійснювати експериментальні дослідження щодо визначення оптимальних умов

		функціонування освітніх організацій, розвитку суб'єктів освітнього процесу; психологічного супроводу й підтримки інноваційних освітніх форм і методів; компетентність з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку – здатність організувати професійний саморозвиток, самонавчання, самовдосконалення і самореалізацію впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; розвивати (саморозвивати) і вдосконалювати (самовдосконалювати) професійно важливі якості особистості, цінності, що спрямовані на всебічний розвиток особистості всіх суб'єктів освітнього процесу як найвищої цінності суспільства тощо; психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я суб'єктів освітнього процесу, здатність сприяти їхньому творчому становленню та індивідуалізації; цифрова компетентність – здатність фахівця орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, нарощувати обсяги інформації
F	Програмні результати навчання	
1.	Знання і розуміння	- сутність і цілі планування, організації і проведення позааудиторної навчальної діяльності; - сутність і види позааудиторних навчальних заходів професійного спрямування; - основні функції і принципи організації позааудиторної навчальної діяльності; - критерії вибору форм і методів у позааудиторній навчальній діяльності у ЗП(ПТ)О;
2.	Розвинені вміння	- аналізувати зміст навчального матеріалу з метою раціонального, логічного і доступного його відбору; - планувати, організувати та проводити позааудиторну навчальну діяльність з використання сучасних освітніх практик; - використовувати інформаційно-цифрові технології для організації занять з професійно-практичної підготовки на різних етапах освітнього процесу.

3.	Диспозиції (цінності, ставлення)	- необхідність, доцільність та можливість застосування інноваційних освітніх та новітніх виробничих технологій навчання у професійній підготовці кваліфікованих робітників; - важливість підвищення якості освітнього процесу у закладах професійної освіти та в умовах сучасного підприємства (сфери послуг) шляхом ефективного його планування та організації на засадах компетентнісного підходу
Ключові слова <i>Квест-технологія, компетентність, конкурс професійної майстерності, компетентність інтегральна, майстер-клас, модульно-компетентнісний підхід, навчальний модуль, Національна Рамка Кваліфікацій (НРК), освітні інновації, освітня технологія, позааудиторна проєктна технологія, рефлексія. творчий гурток, творчість, професійне свято.</i>		

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ «МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗП(ПТ)О»

№ з/п	Тематичний план	Формальні заняття, кількість годин			
		Лекції	Семінарське заняття	Самостійна робота	Разом
Тема 1.	Сутність, мета і завдання позааудиторної навчальної діяльності у ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу	2			
Тема 2.	Сучасні освітні практики у позааудиторній навчальній діяльності у ЗП(ПТ)О		2		
Тема 3.	Розвиток творчості здобувачів освіти у процесі гурткової діяльності			2	
<i>Разом</i>		2	2	2	6

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Сутність, мета і завдання позааудиторної навчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу

Сутність компетентнісного підходу у професійному навчанні. Національна рамка кваліфікацій.

Мета, завдання і функції позааудиторної навчальної діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Класифікація позааудиторних навчальних заходів: за місцем і часом проведення, за характером стосовно навчальних завдань.

Форми позааудиторних навчальних заходів у ЗП(ПТ)О: факультативи, творчі гуртки, конкурси професійної майстерності, професійні дні (тижні, місячники), навчальні проекти, майстер-класи, квести (веб-квести), семінари-практикуми, виставки учнівської творчості.

Методи проведення позааудиторних навчальних заходів: інноваційні, інтерактивні, імітаційні, проблемно-розвиваючі, дослідні.

Критерії вибору форм і методів позааудиторної навчальної діяльності учнів (студентів) у відповідності до характеру завдань, які вирішуються.

Досвід проведення позааудиторних навчальних заходів професійного спрямування за різними формами і методами.

Тема 2. Сучасні освітні практики у позааудиторній навчальній діяльності у ЗП(ПТ)О

Сутність інновацій в освіті. Структурні складові освітніх інновацій.

Ключові компетентності випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Сучасні форми професійної освіти: змішана, дистанційна, інклюзивна.

Сутність сучасних освітніх технологій: імітаційні, проектна, технологія проблемного навчання, цифрові технології, квест-технологія.

Готовність педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до реалізації освітніх інновацій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих фахівців.

Тема 3. Розвиток творчості здобувачів освіти у процесі гурткової діяльності

Сутність понять «творчість», «творча особистість». Мотиваційні фактори розвитку творчої особливості.

Мета, завдання та принципи гурткової роботи. Розвиток творчої особистості здобувачів професійної освіти в процесі їхньої участі у гурткової діяльності.

Форми гурткової роботи за професійно-цільовою спрямованістю.

Методика планування та обліку гурткової роботи здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О

Методика розробка програмної документації для здійснення гурткової роботи у закладах професійної освіти.

3.ТЕОРЕТИЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Сутність, мета і завдання позааудиторної навчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу

План лекції

1. Сутність компетентнісного підходу у професійному навчанні. Національна рамка кваліфікацій.
2. Мета, завдання і функції позааудиторної навчальної діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Класифікація позааудиторних навчальних заходів: за місцем і часом проведення, за характером стосовно навчальних завдань.
4. Форми позааудиторних навчальних заходів у ЗП(ПТ)О: факультативи, творчі гуртки, конкурси професійної майстерності, професійні дні (тижні, місячники), навчальні проекти, майстер-класи, квести (веб-квести), семінари-практикуми, виставки учнівської творчості.
5. Методи проведення позааудиторних навчальних заходів: інноваційні, інтерактивні, імітаційні, проблемно-розвиваючі, дослідні.
6. Критерії вибору форм і методів позааудиторної навчальної діяльності учнів (студентів) у відповідності до характеру завдань, які вирішуються.
7. Досвід проведення позааудиторних навчальних заходів професійного спрямування за різними формами і методами.

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ

Одним із пріоритетних напрямків модернізації освіти в Україні визнано *компетентнісний підхід*, який набуває важливого значення, так як переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку у здобувачів освіти здатності практично діяти і творчо застосовувати у різних ситуаціях набуті знання і досвід.

Компетентнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є *загальні* (базові, ключові) і *спеціальні* (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій професійній освіті виокремлюють, окрім загальних (базових, ключових), *професійні* (пов'язані із спеціальністю) та *фахові* (пов'язані із спеціалізацією) компетентності [6]. Педагог, який застосовує компетентнісний підхід, не виконує роль «ретранслятора» навчального матеріалу, він виконує роль ментора, фасилітатора та організатора освітньої діяльності з безліччю можливостей. Роль здобувача освіти трансформується із пасивного сприйняття й відтворення знань у дослідницьку та

самоосвітню діяльність, усвідомлюючи при цьому, що запорукою успішності його подальшої професійної діяльності є прагнення до саморозвитку і позитивна мотивація.

В останні роки на теренах вітчизняної педагогічної науки точиться широка дискусія з приводу шляхів, механізмів, умов реалізації методології компетентнісного підходу в освіті, зокрема професійній. У численних наукових працях учені опрацьовують новий теоретичний базис, висвітлюють суть таких понять цієї концепції, як «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», «ключові компетенції» тощо. Слід відмітити, що в європейській поняттєвій системі категорія компетентнісного підходу виникла ще у 60-70-х роках минулого століття, а наша освітня система порівняно недавно розпочала ідентифікувати вітчизняні освітні поняття до фонду європейської педагогічної термінології. Проте, слід відзначити, що в останні роки в Україні зроблено вагомі кроки у цьому напрямку: урядом схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, розроблено і затверджено методичні рекомендації щодо розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за компетентнісним підходом, що сприяло появі понад 180 компетентнісно зорієнтованих стандартів. Постановою Кабінету Міністрів України (№1341 від 23.11.2011) було затверджено Національну рамку кваліфікацій (НРК), яка є першим практичним кроком реалізації компетентнісної концепції. У цьому важливому державному документі визначено характеристики (дескриптори чи описи) кваліфікаційних рівнів, які слід використовувати в освітній практиці. Зокрема, результати навчання – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), яких набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Національна рамка кваліфікацій (НРК) – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів освіти. Кожен рівень – це завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей особистості, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню [Національної рамки кваліфікацій](#). НРК розроблена з урахуванням Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.) та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.) [4].

Створення Національної рамки кваліфікацій («кваліфікаційної конституції нації»), сумісної з європейськими метарамками кваліфікацій, є тим ключовим інструментом, що дозволяє увійти в європейський простір. Із впровадженням НРК Україна намагається зробити кваліфікації більш актуальними та відповідними потребам ринку праці, забезпечити узгодженість між усіма рівнями освіти, а також сприяти цілісності й прозорості національної системи кваліфікацій в цілому. Цей нормативно-правовий документ оперує виключно точними поняттями й термінами, узгодженими з міжнародною, європейською термінологією (*знання; автономність, відповідальність; інтегральна*

компетентність; кваліфікація; кваліфікаційний рівень; компетентність; комунікація; результати навчання; уміння тощо.)

Визначальними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття *компетенції* та *компетентності*, які в педагогічній науці досить плідно розробляються і різнобічно розглядаються, проте до цих пір не мають однозначного змісту і визначення.

Загальним для переважної більшості означень *компетенція* – це здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв’язанні професійних завдань у різноманітних областях – як у конкретній області знань, так і в областях, слабо прив’язаних до конкретних об’єктів, тобто це здатність і готовність проявляти гнучкість у мінливих умовах ринку праці [7]. Іншими словами, *компетенція* – це коло повноважень посадової особи чи організації.

Відповідно до НРК *компетентність/компетентності* – здатність/здатності особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через динамічну комбінацію знань, розумінь, умінь, цінностей, інших особистісних якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність впродовж всього життя. Компетентність є сучасним виміром людської освіченості, коли перше місце надається не обсягу вивченого матеріалу, а кінцевому результату, втіленому у здатності діяти у різних умовах і обставинах.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який відображає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Національна рамка кваліфікацій складається із загальної частини, у якій наводяться вказані терміни та їх визначення, а також опис кваліфікаційних рівнів. У цьому важливому державному документі визначено характеристики (дескриптори чи описи) кваліфікаційних рівнів, які маємо використовувати в освітній практиці. Зокрема, *результати навчання* – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання. Окрім того, НРК оперує поняттями «освітня кваліфікація» і «професійна кваліфікація». Освітні кваліфікації надають в освітній сфері за освітніми стандартами, а професійні кваліфікації у професійній сфері – за професійними стандартами. Наприклад, нині – це такі освітні кваліфікації, як кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр, кандидат наук, доктор наук. *Кваліфікаційний рівень* тлумачиться як структурна одиниця НРК, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня. *Професійними кваліфікаціями* є розряди, категорії, ранги, чини, звання тощо, які отримують працівники в процесі професійної діяльності. Щоб отримати ту чи іншу освітню кваліфікацію, особі треба надати спеціальну підготовку. А от професійну кваліфікацію людина може отримати і у навчальному закладі, якщо ця освітня установа має на це право (однією з умов є належна практична підготовка майбутнього працівника, яку визнає відповідний роботодавець).

Зміна акцентів на отримання нових результатів професійної (професійно-технічної) освіти актуалізує значущість компетентнісного підходу до забезпечення якості підготовки кваліфікованих робітників. Концепція компетентнісного підходу у системі П(ПТ)О спрямована на розвиток особистості професіонала з позитивним світоглядом, ціннісними орієнтаціями, здатністю швидко адаптуватися до традиційних, нових і непередбачуваних життєвих і професійних ситуацій. Компетентнісний підхід є важливим концептуальним підґрунтям реалізації нової системи принципів визначення цілей П(ПТ)О, відбору і структурування змісту навчального матеріалу, організації освітнього процесу й оцінювання освітніх результатів з метою досягнення майбутніми робітниками достатньо високого рівня знань, досвіду, обізнаності для здійснення професійної діяльності.

Мета, завдання і функції позаурочної навчальної діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Інноваційна навчально-організаційна діяльність педагога професійної школи реалізується не тільки через урочну, але й через позаурочну форму організації навчально-виробничого процесу та у процесі виробничої практики. Усі форми організації професійної підготовки базуються на концепції особистісно орієнтованих цінностях освіти, за якою учень завжди є центральною фігурою навчального процесу, а загальною закономірністю цього процесу є орієнтація на самостійну навчально-пізнавальну діяльність учнів шляхом використання традиційних активних та інтерактивних форм, методів і засобів навчання.

Урок був і залишається сьогодні основною формою професійної підготовки, однак позаурочна форма організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О не менш важлива у їхній діяльності, тому що дає можливість всім суб'єктам освітньої діяльності розширити рамки застосування інтеракції для розвитку пошукової, дослідної та творчої діяльності. Широкий комплекс дидактичних і виховних цілей, притаманних урочній формі, характерні і для позаурочної, а саме: реалізація основних принципів дидактики; відповідність змісту навчання сучасному рівню наукових досягнень у галузі; ефективне та результативне використання інноваційних освітніх технологій; забезпечення високої навчально-пізнавальної активності учнів у процесі вирішення конкретних і проблемних задач навчального, виробничого та соціального характеру; раціональне чередування різних видів діяльності учнів; забезпечення оперативного зворотного зв'язку; надання своєчасної оперативної консультативної допомоги учням з боку педагогів та професійних спеціалістів; позитивний вплив на мотиваційну сферу, стимулювання та формування у здобувачів освіти позитивного ставлення до навчання впродовж всього життя, їх самостійності та творчих здібностей; розвиток комунікативних якостей учнів. Для інноваційної позаурочної навчально-організаційної роботи педагога професійної школи притаманні усі вище описані форми, методи і засоби діяльності, але основною метою такої діяльності є все ж орієнтування на формування у майбутніх кваліфікованих робітників знань, умінь і навичок індивідуалізації та диференціації у їхній пошуковій, дослідній та творчій діяльності.

Розширення спектру освітніх інновацій зумовив їхнє проникнення в усі ланки освітньої діяльності, де вони з успіхом використовуються для підвищення ефективності навчального процесу, зокрема у позаурочній навчальній діяльності. Позаурочна навчальна робота в будь-якому закладі професійної (професійно-технічної) освіти входить до основних форм організації навчального процесу, використовується в аудиторній та самостійній діяльності здобувачів освіти, є складовою професійної компетенції педагогів, роботи керівництва навчального закладу. Ця діяльність може здійснюватися таким чином:

- позаурочна самостійна діяльність учнів (студентів);
- позаурочна робота педагогічних працівників з учнями (студентами);
- система управління позаурочною діяльністю.

Позаурочна робота – складова навчально-виховного процесу освітнього навчального закладу, одна з форм організації вільного часу здобувачів освіти. Напрями, форми та методи позаурочної діяльності фактично співпадають з напрямками, формами і методами так званої додаткової освіти тих, хто навчається.

Мета позаурочна діяльності у закладах професійної освіти – розвиток пізнавальної та творчої активності учнів ((студентів), формування стійкого пізнавального інтересу до дослідної діяльності, реалізація диференціації та індивідуалізації навчання. Позаурочна навчальна діяльність – це продовження «уроку» і її необхідно проводити з урахуванням усіх принципів, правил, методів та прийомів, які стосуються урочної форми, але із створенням умов неформального спілкування педагога і учнів (студентів).

Завдання позаурочної навчальної діяльності:

- підвищення ефективності та якості урочної форми навчання;
- поглиблення міжпредметних зв'язків за рахунок використання сучасних засобів обробки, збереження, передавання інформації шляхом використання ІКТ;
- посилення практичної професійної спрямованості знань, одержаних у межах урочної діяльності;
- реалізація інноваційних освітніх та новітніх виробничих технологій у професійну підготовку;
- формування стійкого пізнавального інтересу учнів (студентів) до пошуково-дослідної діяльності;
- удосконалення комплексного методичного забезпечення навчального предмету (професії)

Позаурочна діяльність тісно пов'язана з додатковою освітою майбутніх фахівців, коли вона поєднується з розвитком їхніх творчих інтересів та включенням їх в інші сфери діяльності. Як відомо, додаткова освіта майбутнього фахівця – органічна складова частина системи освіти й виховання, що орієнтована на вільний вибір та застосування здобувачами освітніх послуг додаткових освітніх програм. *Головною метою додаткової освіти в процесі позаурочної роботи є розвиток мотивації суб'єктів освітньої діяльності до пізнання та творчості, їхнього особистісного та професійного самовизначення, адаптації до життя, суспільства, залучення до здорового образу життя.*

Позаурочна навчальна діяльність педагога виконує ряд **функцій**.

Організаційна. Будь-яка форма позаурочної навчальної роботи передбачає вирішення організаційних завдань. В ролі організатора може виступати як педагог-майстер, так і здобувачі освіти. Організація заходу відображає визначену логіку дій, взаємодії учасників. Існують узагальнені методи (алгоритми) організації різних видів позаурочної навчальної роботи, які стали традиційними і використовуються педагогами (предметні гуртки, семінари, творчі звіти, творчі проекти, професійні конкурси, вікторини тощо). Їх проведення передбачає проходження ряду стадій, етапів організаційної діяльності.

Регулююча. Використання різних видів позаурочної роботи дозволяє регулювати як стосунки між педагогом і учнями, так і учнів між собою. Різні форми організації пізнавальної діяльності по-різному впливають на процес згуртування учнівського колективу. Саме завдяки різним формам позаурочної діяльності, в яких заздалегідь закладається необхідність взаємодії учасників, відбувається формування норм соціальних та професійних відносин.

Інформаційна. Реалізація цієї функції передбачає не тільки одностороннє повідомлення навчальної інформації, необхідній їм у подальшому житті у соціумі, але і актуалізацію тих знань, які вони мають, звернення до їх досвіду. При цьому увага педагога акцентується на формуванні у здобувачів освіти умінь пошуку необхідної інформації із різних джерел, її систематизація і аналіз.

Аналітична функція включає в себе:

- вивчення і аналіз індивідуальних особливостей учнів з допомогою психолога (як правило, визначається тип особистості, темперамент, акцентуація характеру). Перед початком учні (студенти) проходять тести на виявлення готовності до особливостей позаурочної навчальної діяльності. Тестування проводить психолог ЗП(ПТ)О.
- вивчення та аналіз колективу учнів в його розвитку. Основою для цього служить розмова майстра виробничого навчання з учнями (студентами), у результаті майстер виробничого навчання отримує початкові інформацію про майбутніх фахівців.
- аналіз рівня комунікабельності колективу і особистості. Для об'єктивності висновки щодо рівня вихованості учнів потрібно робити із залученням усіх педагогічних працівників.

Для успішної роботи педагог повинен вміти прогнозувати кінцевий результат позаурочної навчальної діяльності здобувачів освіти, оцінювати його за наявності розроблених критеріїв, коригувати зміст, форми і методи подальшої позаурочної навчальної роботи.

Організаційно-координуюча функція передбачає:

- проведення консультацій, бесід з учнями (студентами) з метою виявлення їх схильностей до навчання за обраною професією;
- планування та організацію позаурочної діяльності здобувачів освіти (створення планів програм проведення різних заходів);
- розробка системи стимулювання творчої діяльності учнів (студентів) та їх ініціативи;

- ведення документації (журнал відвідування, план позаурочної навчальної, звіти тощо).

Комунікативна функція полягає:

- у формуванні позитивних взаємовідносин між суб'єктами освітньої діяльності, в управлінні взаємовідносинами в групі;
- у формуванні оптимальних відносин в системі «педагог-учень», у якій педагог виступає посередником у разі виникнення конфлікту;
- у формуванні умінь у здобувачів освіти з питань встановлення позитивних взаємин у соціумі;
- у формуванні у здобувачів освіти комунікативних якостей.

Контролюючі функції припускають: облік та контроль за відвідуванням учнями (студентами) гуртків, занять позаурочної навчальної діяльності.

Форми і методи проведення позаурочних навчальних заходів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

За цілями і характером виконуваних завдань **форми позаурочної навчальної діяльності** у закладах професійної (професійно-технічної) освіти можуть бути класифіковані таким чином:

Семінарське заняття - обговорення колективом навчальної групи підготовлених доповідей, рефератів, повідомлень, головних питань з основного розділу (чи кількох розділів) навчального предмету. Семінари сприяють формуванню вміння самостійно засвоювати знання, аналізувати, синтезувати, абстрагувати, конкретизувати, узагальнювати, розвивають увагу, мислення, інтерес до навчального предмету.

Семінари складаються з двох взаємопов'язаних ланок — самостійного вивчення учнями матеріалу та обговорення результатів їх самостійної пізнавальної діяльності.

Види семінарських занять:

- ❖ **семінар-повідь**, який покликаний розкрити певну проблему у вигляді тез та аргументів. Для проведення цього виду семінару учні (студенти) самостійно готують доповіді, реферати, творчі роботи та обговорюють їх на занятті, а визначені педагогом опоненти їх рецензують та аналізують;
- ❖ **семінар-диспут**, у процесі проведення якого нова інформація засвоюється учнями (студентами) в процесі обговорення протилежних поглядів. Шляхом консультування педагог дає учням питання, в яких повинні бути явні чи приховані протиріччя, що спонукає учнів думати, сперечатися, обстоювати власну точку зору. Педагог спрямовує думки учнів (студентів) за допомогою питань, доброзичливих реплік, конкретних зауважень, логічних міркувань, переконує у правильності чи помилковості їх суджень;
- ❖ **семінар-практикум** проводиться після засвоєння учнями (студентами) матеріалу з певної теми чи розділу навчального предмету, у процесі проведення якого учні аналізують вдалі чи хибні рішення заздалегідь виконаних завдань з неповними чи зайвими даними, зміненими умовами чи режимами;

❖ *міжпредметний семінар* є найскладнішим типом семінарського заняття, головне завдання якого — забезпечити усвідомлення учнями (студентами) міжпредметних зв'язків, систематизувати знання, вміння, навички, підбити підсумки роботи. Відрізняється від звичайних семінарських занять масштабністю проблем, запропонованих для обговорення, узагальненням та систематизацією навчального матеріалу з різних навчальних дисциплін.

Факультатив (лат. *facultatis* — *необов'язковий*) — форма диференційованого навчання, яка реалізується шляхом вивчення позапрограмних додаткових навчальних дисциплін з одержання спеціальності, які добровільно обираються і відвідуються учнями (студентами). Їхнє призначення – поглиблене вивчення окремих навчальних предметів, розвиток пізнавальних інтересів, творчих здібностей та підвищення пізнавальної активності учнів. Кожен з видів факультативів може поділятися залежно від дидактичної мети на теоретичні, практичні, комбіновані.

Навчальна екскурсія (лат. *excursio* — *прогулянка*) — форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями (студентами) поза межами навчального закладу і під керівництвом педагога явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання. Така форма позаурочної навчальної діяльності відкриває можливості для комплексного використання методів навчання, збагачує знаннями всіх суб'єктів освітньої діяльності, допомагає виявити практичну значимість знань, сприяє ознайомленню здобувачів освіти з досягненнями науки, техніки, виробничих технологій. Об'єктами навчальних екскурсій є промислові підприємства, лабораторії НДІ, виставки професійного спрямування, вищі навчальні заклади тощо.

Опрацювання матеріалів екскурсії передбачає уточнення, систематизацію, узагальнення одержаних під час екскурсії вражень, спостережень. Обов'язковим є аналіз підсумків навчальної екскурсії — усне опитування, використання даних під час наступних занять. За потреби наслідки екскурсії оформлюють у вигляді стенда, плаката чи альбому.

Додаткові заняття та консультації призначають для повторного та детального опрацювання розглянутого на уроках навчального матеріалу.

Предметні гуртки й учнівські наукові товариства створюють на добровільній основі з учнів (студентів) суміжних груп з метою розширення й поглиблення їхніх знань з різних предметів навчального плану закладу професійної освіти, формування умінь з дослідної діяльності, розвитку інтересу до відповідних галузей науки, техніки, новітніх виробничих технологій тощо.

Олімпіади, конкурси, виставки учнівської творчості організують для підвищення пізнавальної активності учнів (студентів), розвитку умінь і навичок раціоналізаторства та винахідництва.

Методи проведення позаурочних навчальних заходів

У процесі здійснення позаурочної навчальної діяльності використовуються як традиційні, так і інноваційні методи, притаманні й для урочної форми навчання, проте пріоритет надається інтерактивним методикам.

На сьогодні у вітчизняній педагогічній практиці адаптовано, теоретично обґрунтовано та залучено до впровадження у професійному навчанні широкий спектр **методик інтерактивного навчання**: методи кооперативного навчання, інтерактивна лекція чи семінар, навчальна дискусія, інтерактивний тренінг, ситуативне моделювання, розв'язання проблемних ситуацій, рішення творчих задач тощо.

Метод занурення – активний метод навчання з використанням елементів релаксації, навіювання та гри. На відміну від інших методів навчання, де основний акцент впливу на здобувачів освіти припадає на переконання, метод занурення значною мірою спирається на навіювання. Переконання і навіювання – різні способи впливу на психіку людини. *Переконанням* впливають переважно на людей з розвиненим логічним мисленням, тоді як *навіювання* ефективно не тільки для таких людей, але й для людей з недостатньо розвиненим логічним мисленням. Якщо переконання супроводжується критикою з боку переконуючого, то навіювання розраховане на некритичне сприйняття повідомлень, у яких щось стверджується або заперечується без доведення. При використанні методу занурення ефект навіювання досягається легше, якщо враховуються особливості мислення, темпераменту, характеру та інших властивостей особистості.

Методи кооперативного навчання. *Сутність* кооперативного навчання – це взаємодія між учасниками навчального процесу, яка реалізується при застосуванні таких форм організації діяльності, як робота учнів (студентів) у малих групах або парна. *Основними елементами* кооперативного навчання є: позитивна взаємозалежність, особиста відповідальність, особиста взаємодія (обличчя до обличчя), соціальні навички та груповий процес. *Мета* застосування: опрацювання нової інформації та закріплення знань, розвиток умінь і навичок комунікативного спілкування, діагностика особистісних якостей учнів (студентів), розвиток цільових поведінкових настанов. Кооперована діяльність має конкретний порядок дій, який можна описати крок за кроком. Далі наведені приклади використання даних методів при навчанні професії.

«*Акваріум*». Мета застосування – закріплення та удосконалення знань, формування та розвиток умінь і навичок спілкування, дискутування та аргументування своїх позицій. *Методика проведення* полягає у наступному. Одна із сформованих малих груп займає позицію у центрі аудиторії відокремлено від інших груп (так званий «акваріум»). Ця діюча група отримує від педагога конкретне завдання конкретного чи проблемного характеру і шляхом спільного обговорення намагається його вирішити. Учасники груп зовнішнього кола не втручаються у роботу діючої групи. По закінченню відведеного на виконання завдання часу педагог з учасниками інших груп обговорює хід, стиль і результативність роботи діючої групи. Після обговорення попередня діюча група приєднується до груп зовнішнього кола, а її місце у центрі займає інша мала група для виконання іншого завдання. Наприкінці проведення даної методики кожна діюча група отримує від педагога аргументовану оцінку своїх дій.

«*Навчаємося разом*». Метод використовується в процесі вивчення учнями нової інформації теоретичного або інструктивного характеру. Форма організації діяльності учнів – робота у малих групах, гетерогенних за складом. *Методика проведення*: новий

навчальний матеріал розподіляється педагогом на окремі структурні елементи, які поелементно роздаються малим групам. Учасники кожної групи вивчають свою порцію навчального матеріалу, обговорюють її та готують доповідача до її представлення іншим групам. Після закінчення часу на вивчення та обговорення нової інформації доповідачі від кожної групи презентують свій блок навчальної інформації, а члени інших груп задають питання доповідачу. Педагог по ходу виступів доповідачів може коментувати, коректувати та доповнювати. Після виступів всіх доповідачів педагог проводить тестування або опитування з метою виявлення глибини та якості набутих знань.

«Один за всіх». Метод застосовується з метою закріплення навчального матеріалу. Форма організації діяльності учнів – робота у малих групах, гомогенних за складом. *Методика проведення:* учнівські групи отримують різнорівневі (диференційовані за складністю) завдання теоретичного, інструктивного або практичного характеру (вправи, завдання, тести). Після виконання завдань члени кожної групи обирають представника, який має презентувати результат спільної роботи групи, причому місія представника дуже відповідальна, адже саме за його презентацію вся група отримує від педагога так звану «солідарну» оцінку.

Інтерактивний тренінг – це методика інтерактивного навчання, яка складається із сукупності практичних вправ з моделювання реальних або віртуальних ситуацій навчального чи професійного характеру і яка дозволяє його учасникам за короткий час не лише набути нових знань, сформувані нові уміння і навички інтелектуальної діяльності, змінити ставлення до певних стереотипів, що склалися у навчальному чи виробничому процесах, а й закласти нові підходи до розв'язання конкретних або проблемних ситуацій професійного характеру. Дана методика базується на *інтерації* – навчанні у дії, а тому і навчитися їй можна тільки через дію. Методика використання інтерації повинна бути інтенсивною (на зразок спортивного тренування) і базуватися на принципах: індивідуалізації навчання, пріоритету самостійної діяльності, кооперативності навчання, актуальності результатів навчання. Проведенню заняття-тренінгу повинна передувати ґрунтовна підготовка педагога, тому що, як правило, таке заняття складається із декількох *різнопланових етапів*: семінару, «мозкової атаки», дискурсу (поетапне рішення окремих завдань-кроків проблеми), рефлексії. Методика інтерактивного тренінгу має комплексний характер через поєднання декількох інтерактивних методів: аналіз конкретних (проблемних) ситуацій, пошуковий метод, методи кооперативного навчання, розігрування ролей, «мозковий штурм» тощо. Може широко використовуватися на будь-якому етапі професійної підготовки.

Дискусія – це *аналітичний діалог* між учнями або учнями і педагогом з проблеми, з якої існує багато варіантів думок, який передбачає вислуховування ідей різних співрозмовників і реагування на ці ідеї. *Мета* дискусії – навчити учнів (студентів) глибокому розумінню проблеми, формулюванню самостійної позиції, оперуванню аргументами, критичному мисленню, сформулювати навички міжособистісного спілкування. Організація дискусій тісно пов'язана з груповою роботою (робота у малих групах), а діяльність учасників кожної групи повинна бути чітко організованою. У більшості прикладів проведення дискусій застосовується

розподіл ролей між учасниками в межах групи: організатор (ведучий), аналітик, секретар, спостерігач, черговий. *Схема проведення* дискусії нескладна: введення учнів у проблему - розподіл учнів на групи і визначення в їх межах ролей - конкретизація завдань – обговорення проблем у малих групах – звіт про результати обговорення – загальний обмін думок – підведення підсумків.

Кейс-метод – спосіб ігрових дій, особливістю якого є проблемний виклад знань з подальшою організацією самостійної діяльності. Його основу складає **кейс** – не просто правдивий опис подій, а єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти реальну ситуацію. Метод кейсів виконує діагностичні, пізнавальні та тренінгові функції.

Метод ситуацій – спосіб конструювання моделі, реальної організації фрагменту професійної діяльності або життєвих обставин із урахуванням постановки і вирішення професійних або життєвих завдань шляхом імітації конкретної професійної або життєвої ситуації, що вимагає чіткої системи знань, навичок, якостей особистості з метою удосконалення рівня її професіоналізму.

Рекомендована література до теми 1:

1. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурс-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності». - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>.
2. Освіта дорослих: енциклопедичний словник /за ред.. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; [упоряд.: Н.Г.Протасова, Ю.О.Молчанова, та ін.]; НАПНУ, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. К.: Основа, 2014. 496с.
3. Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. Вид. 2-ге, доп. Харків: «Діса плюс», 2016. 266 с.
4. Шаров С. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості . Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, № 4 (63), грудень 2018. С.194-199
5. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. 2017. 106 с.
6. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. 2018. 139с.
7. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: спецкурс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2020. 84 с.

8. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

4. СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Тема 2. Сучасні освітні практики у позааудиторній навчальній діяльності у ЗП(ПТ)О

Питання для обговорення

1. Сутність інновацій в освіті. Структурні складові освітніх інновацій.
2. Ключові компетентності випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Сучасні форми професійної освіти: змішана, дистанційна, інклюзивна.
4. Сутність сучасних освітніх технологій: імітаційні, проєктна, технологія проблемного навчання, цифрові технології, квест-технологія.
5. Готовність педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до реалізації освітніх інновацій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих фахівців.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ТЕМИ 2.

Специфіка інноваційної освітньої політики України, інноваційні системи якої повинні ґрунтуватися на феномені креативності, полягає у наступному.

По-перше. Інноваційний розвиток освіти в Україні супроводжується інтеграцією науково-освітнього потенціалу. Гіпотетично виправданим можна вважати твердження: якщо в освітньому просторі створити умови, сприятливі для поширення педагогічних інновацій, інтеграційні процеси протікатимуть продуктивніше, а перспективи розвитку суспільства будуть очевиднішими.

По-друге. Іntenсивно посилюється тенденція до технологізації педагогічних процесів шляхом впровадження новітніх технологій, методик, сучасних інформаційних засобів навчання, які в цілісному своєму поєднанні закладають основу інноваційного розвитку освітньої галузі. Інноваційне оновлення педагогічних систем має забезпечити зростання особистісного потенціалу як важливої передумови ефективного функціонування будь-яких соціальних систем.

Разом з тим, інноваційний розвиток вітчизняної освітньої системи шляхом технологізації всіх складових педагогічної діяльності – це процес, наповнений гострими суперечностями та конфліктами між усталеним і новим, що йде йому на зміну. Зрушення, які відбуваються в освітній сфері, більше нагадують пошуки компромісу між реформаторським способом розвитку освітньої галузі та інноваційними тенденціями цивілізаційного руху. Сучасна модернізація освіти – це ланцюг широкомасштабних новацій, запроваджених в освітній сфері, але не будь-який процес новацій можна ототожнювати із сталим інноваційним

розвитком. Все залежить від механізму оновлення системи та особистостей, які його впроваджують.

Сучасна професійно-технічна освіта базується на таких основних **принципах**:

- випереджувальний характер професійної підготовки;
- інтеграція професійної освіти, науки і виробництва;
- неперервність, системність, логічність;
- фундаменталізація навчання;
- гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки та зайнятістю населення;
- стандартизація;
- регіоналізація професійної освіти;
- наступність змісту загальноосвітньої і професійної підготовки;
- індивідуалізація і диференціація.

Пріоритетними напрямками розвитку сучасної професійної освіти є:

- ✓ інтелектуалізація професійної освіти, впровадження у навчально-виробничий процес науково-технічних досягнень і новітніх освітніх та виробничих технологій;
- ✓ особистісно-орієнтований підхід до професійного навчання і виховання;
- ✓ розвиток ринку освітніх послуг з професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації громадян відповідно до вимог ринку праці;
- ✓ розвиток соціального партнерства;
- ✓ модернізація інформаційного та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти;
- ✓ міжнародне співробітництво.

«Освітня інновація» є структурною одиницею «інновації», яка має педагогічну, науково-виробничу та соціально-економічну складові.

Але інновації в освіті слід розуміти не лише як кінцевий продукт застосування будь-якої новизни з метою внесення якісних змін в освітній процес і отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та іншого ефекту, а як процедуру постійного оновлення навчальних систем.

До **соціально-економічних** інновацій в освіті належать сучасні технології розвитку особистості, нововведення у правовому забезпеченні та економіці освіти; до **науково-виробничих** – комп'ютеризація і телекомунікація освітніх процесів, сучасне матеріально-технічне нововведення у навчальному, виховному і управлінському процесах.

Реалізація сучасних освітніх інновацій відбувається через їх **структурні складові**:

- у **змісті навчання і виховання** – наявність державних стандартів професійної освіти; розроблення концепції розвитку учнівської молоді на засадах національних, родинних, громадянських, індивідуальних цінностей особистості; створення авторських навчальних планів і програм, підручників,

навчальних посібників, виховних систем; розроблення нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів;

- у формах і методах навчання і виховання особистості – оволодіння діалоговими, діагностичними, активними, інтерактивними, дистанційними, комп'ютерними, мультимедійними, телекомунікаційними, тренінговими, проектними методами навчання;
- у технологіях навчання і виховання особистості – запровадження альтернативних навчально-виховних технологій, таких як «навчання через практику», проектна, диференційована, модульна, «парного навчання», навчання у малих групах (колективна) тощо;
- у змісті, формах і методах управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти – наявність громадсько-державних засад і структурних утворень, таких як моніторингові та інноваційні центри, програмні і франчайзингові комітети, консалтингові та маркетингові служби тощо;
- у структурі управління закладів професійної (професійно-технічної) освіти – створення варіативних організаційних структур, таких як ВПУ, ПНЗ-ВНЗ I-II рівнів акредитації тощо.

Інноваційні трансформації сучасної професійної освіти окреслені **провідними компетенціями** :

- *традиційною* – оволодіння базовими знаннями, уміннями, навичками (З, У, Н); вивчення і засвоєння академічних знань;
- *раціоналістичною* – опора на знання як упорядковану сукупність об'єктивних фактів на основі створення ефективної та всебічно розробленої освітньої технології;
- *гуманістичною* – необхідна умова для особистісного самовираження людини, можливість найбільш повно і адекватно відповідати природі людського «Я».

Інновації, які якісно змінюють мету, підхід, принципи, завдання, структуру навчального процесу, є *масштабними*, вони більш життєздатні і конкурентноспроможні. Ті інновації, що змінюють форми, методи, засоби навчання, виховання і управління, є *локальними*, їх вплив на загальну стратегію розвитку освіти (і навчального закладу) є значно меншим.

Ключові компетентності випускника ЗП(ПТ)О

У визначенні компетенцій не існує єдиного погляду щодо їх структури. Педагогічна теорія і практика демонструє безліч варіантів класифікацій компетенцій. У дослідженнях низки авторів визначена така сукупність **ключових компетенцій випускника** професійного навчального закладу:

- *ключові (базові) компетенції* – багатofункціональність (виконання широкого кола проблем професійної діяльності); міждисциплінарність; багатоаспектність (широкий спектр інтелектуальної діяльності у професії);
- *соціальна компетенція* – здатність брати на себе відповідальність і приймати власні рішення, продуктивно взаємодіяти з учасниками професійної та соціальної сфери;

- *психологічна компетенція*, яка включає навички рефлексії, досвід міжособистісної взаємодії та самореалізації;
- *інформаційна компетенція*, яка полягає в оволодінні новими інформаційними технологіями;
- *комунікативна компетенція*, яка передбачає володіння уміннями до спілкування, високий рівень культури мовлення;
- *валеологічна компетенція*, яка передбачає наявність знань і умінь у галузі охорони здоров'я;
- *екологічна компетенція*, яка базується на знаннях законів розвитку і взаємодії природи і суспільства та екологічній відповідальності за професійну діяльність.

Аналіз підходів до сутності поняття і структури професійних компетенцій дає змогу констатувати, що загальним для всіх підходів є розуміння компетенції як здатності фахівця розв'язувати реальні та віртуальні проблеми у професійній та соціальній діяльності.

Сучасні форми професійної освіти: змішана, дистанційна, інклюзивна

Дистанційне навчання - це форма навчання, що базується на використанні широкого спектра інформаційних технологій та їхніх технічних засобів, які залучаються для знаходження і презентації нової навчальної інформації, її самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем (майстром виробничого навчання) і здобувачем освіти. Це *навчання на відстані*, яке здійснюється за допомогою сучасних цифрових технологій у реальному часі або асинхронно.

Тема змішаного навчання у вітчизняній системі П(ПТ)О актуалізувалася навесні 2020 року у зв'язку з введенням карантинних протиепідемічних заходів через загрозу поширення пандемії «COVID-19» і прискорила у період воєнного стану, оголошеного Україною 24.02.2022 року у зв'язку з російською агресією проти нашої держави.

Змішане навчання дає можливість його тлумачення як *процес оптимізації освітнього процесу, підвищення його ефективності для здобувачів професійної освіти*. За переходом закладів професійної освіти до змішаного навчання має стояти трансформація освітнього процесу заради якнайкращого забезпечення навчальних потреб та інтересів здобувачів освіти з використанням сучасних педагогічних підходів, чому має служити доцільне застосування можливостей сучасних цифрових технологій.

Інклюзивний освітній процес передбачає навчання учнів із особливими освітніми потребами за інклюзивною формою із забезпечення психолого-педагогічної підтримки. Основою планування освітнього процесу є індивідуальні потреби у підтримці. Враховуючи особливості психофізичного розвитку та характер порушення, визначаються освітні цілі.

Створюючи ефективне інклюзивне середовище, *заклад професійної освіти* забезпечує систему освітніх послуг, що передбачають адаптацію (а за потреби і

модифікацію) освітніх програм, систему корекційно-розвиткових занять (кількість годин на тиждень залежить від рівня підтримки, зокрема, для п'ятого рівня передбачено до 8 годин на тиждень), створення позитивного клімату в освітньому середовищі.

Сутність сучасних освітніх технологій

Проектна технологія – система навчання, за якої учні набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються. Ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником.

В основі цієї технології лежить не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті учнів, а діяльнісний, спрямований на формування в учнів комплексу розумових здібностей (розуміння, рефлексії, конструктивної уяви, здатності до цілепокладання), необхідних для дослідницької діяльності, а також конкретних практичних умінь і навичок.

Проект – сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту.

Навчальний проект – це спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, яка має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і яка спрямована на досягнення спільного конкретного результату із розв'язування деякої проблеми, що є практично значущою для учасників проекту.

Навчальне проектування – це процес роботи над навчальним проектом, процес досягнення запланованого результату у вигляді конкретного «продукту».

Термін «проект» часто пов'язують з поняттям «проблема». Проект як проблема може означати справжню ситуацію творчості, де людина перестає бути просто власником ідей, відмовляється від свого, приватного, щоб отримати шанс натрапити на щось інше, наповнитися ним, виявити його в своїй творчості. Розв'язання проблеми має на увазі використання різноманітних методів, засобів навчання, умінь, знання з різних галузей науки та техніки. Під проектом розуміється обґрунтована, спланована і усвідомлена діяльність, спрямована на формування певної системи творчо-інтелектуальних і предметно-перетворювальних знань і вмінь.

Технології інтерактивного навчання. Визначення сутності технології інтерактивного навчання бажано починати з розгляду поняття «інтерактивність» через поняття «інтерація»: *inter* – поміж-, серед-, взаємо-; *akt* - посилена діяльність. *Interactive* – той, хто взаємодіє, впливає один на одного. Таким чином, *інтерактивність* – це посилена педагогічна **взаємодія**, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності. Ця взаємодія характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльністю, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності і взаємодії, що відбулася. *Мета інтерактивного процесу* (взаємодії

між суб'єктами) – зміна і удосконалення (покращання) моделей поведінки і діяльності учасників навчального процесу.

Отже, **інтерактивне навчання** – це навчання у режимі посиленої педагогічної взаємодії учасників навчального процесу з метою спільного вирішення навчальних завдань та розвитку особистісних якостей учнів.

Інтерактивна технологія навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть учня у колективному взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесу навчального пізнання: або кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно звітуватися, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед учнівською групою завдання.

Інтерактивні технології навчання включають у себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові й навчальні умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. *На відміну від методик, інтерактивні технології не обираються для виконання певних навчальних завдань, а визначають кінцевий результат.*

Інтерактивність у навчанні можна пояснити як організацію цілеспрямованої взаємодії тих, хто навчається, навчання у режимі діалогу (полілогу). Відповідно, у дослівному розумінні *інтерактивним* може бути названий *метод*, в якому учень в активній співпраці з іншими, здійснює щось, працюючи на спільний результат: говорить, управляє, моделює, аналізує тощо, тобто не виступає тільки слухачем та спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне це створюючи.

Інтерактивне навчання ґрунтується на новій філософії конструктивізму й постмодернізму, яка стає методологічною основою сучасної освітньої політики. Основні ідеї цієї філософії у професійному навчанні зводяться до необхідності підготовки відповідальних, творчих, активних працівників, які шанують розмаїття, діалог культур, творчої взаємодії. Інноваційні технології навчання повинні базуватися на активній співпраці педагога і учнів, їх кооперації в процесі навчання, тому часто педагоги практики поєднують поняття «*інтерактивне навчання*» і «*кооперативне навчання*».

Методичний інструментарій інтерактивних технологій.

Інтерактивний тренінг – це методика інтерактивного навчання, яка складається із сукупності практичних вправ з моделювання реальних або віртуальних ситуацій навчального чи професійного характеру і яка дозволяє його учасникам за короткий час не лише набути нових знань, сформувані нові уміння і навички інтелектуальної діяльності, змінити ставлення до певних стереотипів, що склалися у навчальному чи виробничому процесах, а й закласти нові підходи до розв'язання конкретних або проблемних ситуацій професійного характеру.

Майстер-клас – це інтерактивна форма проведення сучасного уроку, яка базується суто на практичних діях, у процесі яких відбувається передача педагогом власного досвіду та професійної майстерності, демонстрація ним творчого розв'язання певного навчального завдання конкретного або проблемного характеру.

Готуючись до майстер-класу, педагогу слід звернути увагу на те, що на даному занятті головним є не стільки повідомлення нової навчальної інформації, скільки презентація продуктивних способів (прийомів, методик, засобів) професійної діяльності.

Розігрування ролей – інтерактивний прийом, який може бути застосовано на будь-якому структурному елементі уроку теоретичного чи виробничого навчання. *Сутність* цього прийому у тому, що учні отримують від педагога вихідні дані щодо конкретної або проблемної виробничої ситуації, а потім беруть на себе виконання певних ролей, продиктованих ситуацією. Використання даного прийому може бути: у процесі вивчення нової інформації (учні розігрують ролі в процесі презентації нового матеріалу, опанованого у процесі попередньої самостійної роботи); у процесі закріплення та удосконалення професійних знань, умінь і навичок (учні у тих чи інших професійних ролях відпрацьовують практичні уміння та навички з виконання завдань виробничого характеру); у процесі перевірки та контролю рівня набутих знань, умінь і навичок (імітаційний аналіз конкретних ситуацій). Мета застосування даного прийому: мотивування інтересу учнів до вивчення нової теми; ефективне формування і закріплення нової інформації теоретичного, інструктивного чи практичного характеру; інтерактивне узагальнення та систематизація знань, умінь і навичок учнів за темою програми, розвиток творчості учнів; виявлення недоліків у знаннях, уміннях і навичках учнів та їх причин, отримання даних для атестації.

Робота в малих групах. Більшість інтерактивних методів передбачає групову роботу учнів на заняттях. *Характерними ознаками* такої форми діяльності учнів є: єдина мета і спільна мотивація дій; інтеграція індивідуальних дій у спільну діяльність; спільне прагнення досягнення успіху у навчанні; самоуправління та саморегуляція навчальної діяльності; колективна оцінка; відкритість навчальної діяльності.

Розрізняють гомогенні та гетерогенні малі групи. *Гомогенні групи* утворюються із 3-5 учнів приблизно однакового рівня навчальних досягнень і дозволяють педагогу використовувати для різних груп диференційовані завдання різного рівня складності. *Гетерогенні групи* об'єднують учнів з різним рівнем навчальних досягнень. У таких групах стимулюється творче мислення й обмін ідеями, встановлюються більш конструктивні стосунки між учасниками (за умови правильного вибору лідера групи).

Рефлексія є самоаналізом, самооцінкою учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії. До *методів рефлексії* можна віднести: методи експертної оцінки, індивідуальної та групової оцінки, аналіз і узагальнення досвіду, метод взаємоконтролю, групового обміну враженнями тощо. Це актуалізація педагогом і учнями своїх знань, досвіду своєї діяльності у тій або іншій навчальній ситуації. Це їх потреба і готовність зафіксувати зміни у навчальному процесі або його етапах, визначити причини цих змін, дати оцінку ефективності педагогічної взаємодії, що відбулася в процесі вирішення навчальних проблем.

Рефлексія як найважливіший принциповий момент інтерактивного навчання передбачає, що активні дії учнів уже завершені, й учень розмірковує про спосіб їх

виконання, про результати діяльності, про можливість подальшого застосування набутих знань, умінь і навичок. Технологізація навчального процесу передбачає *обов'язкову рефлексію*, під якою у педагогіці розуміють здатність людини до самопізнання, уміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви і зіставляти їх із суспільно значущими цінностями, а також діями та вчинками інших людей. *Мета рефлексії* – згадати, виявити і усвідомити учнями основні компоненти своєї діяльності: її зміст, тип, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримані результати тощо. Рефлексія тісно пов'язана з іншою важливою для технологічного уроку дією – постановкою мети. Формулювання учнем мети свого навчання передбачає її досягнення і наступну рефлексію – усвідомлення способів досягнення поставленої мети.

Освітню технологію ситуаційного навчання, поширену на Заході під назвою **«кейс-метод»**, вважають початком подолання кризи в сучасній освіті. Під *«кейсом»* розуміється *письмовий опис моделей реальної конкретної ситуації та дидактичний пакет завдань, необхідний учням в процесі розв'язання змодельованої професійної проблеми*. Учасники тренінгу за цим методом повинні вивчити певний випадок для того, щоб визначити можливі рішення, вибрати та реалізувати кращі з них. Результативне впровадження цього досить перспективного методу навчання можливе за умови, коли результати навчання матимуть для учнів важливе і мотивоване значення: прагнення утвердитися як професіонал, довести своє право і свою здатність на подальшу творчість, новаторство, можливість претендувати на кращі умови праці та її оплати у майбутній професійній діяльності.

Квест-технологія. Аналіз теоретичних джерел и практичного педагогічного досвіду реалізації освітньої квест-технології дає привід зробити визначені висновки щодо *сутності даної технології навчання*:

Освітній квест – інтегрована технологія, яка поєднує ідеї проектного, проблемного та ігрового навчання з використанням інформаційно-комунікативних технологій; поєднує цілеспрямований пошук при вирішенні проблемного завдання з пригодою та грою визначеного сюжету.

Алгоритм квесту будується за логікою проблемного навчання – від постановки проблеми до способів її вирішення, представлення результатів й рефлексії.

Інтрига і сюжет, які супроводжують цю технологію, є елементами ігрового навчання - ролевої, ділової або пригодницької гри.

Використання спеціальних комп'ютерних програм і можливостей мережі Інтернет характеризує цю технологію як ІКТ-технологію.

Освітній «продукт», отриманий у результаті проходження квесту, може бути різним: у вигляді відповіді на проблемну ситуацію до створення мультимедійних презентацій, відеороликів, сайтів, буклетів тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 3. Розвиток творчості здобувачів освіти у процесі гурткової діяльності

План вивчення теми

1. Сутність понять «творчість», «творча особистість». Мотиваційні фактори розвитку творчої особливості.
2. Мета, завдання та принципи гурткової роботи. Розвиток творчої особистості здобувачів професійної освіти в процесі їхньої участі у гурткової діяльності.
3. Форми гурткової роботи за професійно-цільовою спрямованістю.
4. Методика планування та обліку гурткової роботи здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О
5. Методика розробка програмної документації для здійснення гурткової роботи у закладах професійної освіти.

Завдання для самостійної роботи

Розробити тематичний план роботи творчого гуртка професійного спрямування. Створити методичну розробку засідання гуртка за певною темою. Презентувати результати творчої гурткової діяльності здобувачів професійної освіти.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ТЕМИ 3.

Позааудиторна робота у ЗП(ПТ)О сприяє не тільки задоволенню інтересів і запитів учнівської молоді, розвитку її творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування, а й поглибленню професійної спрямованості, оволодінню сучасними технологіями, безпосередньо пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю. Гурткові заняття забезпечать не лише істотне підвищення теоретичної та практичної підготовки вихованців, а й створять сприятливі умови для досягнення ними високого рівня знань, умінь і навичок шляхом інтеграції теоретичної і практичної інформації з різних галузей. Причому програма гурткової діяльності виходить за межі робочих навчальних програм загальнотехнічних і спеціальних дисциплін та виробничого навчання, більш ефективно реалізує міжпредметні зв'язки, що дає педагогу можливість більшою мірою зацікавити учня (студента) щодо оволодіння обраною професією, розвинути уяву, творчий потенціал, просторове мислення, інтерес до розпочатої справи.

Що таке творчість? Існують різні тлумачення цього поняття і багато дослідників філософів, педагогів та психологів намагалися і намагаються створити теорію творчості. Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула та вдосконалила у собі: якості активnodіючих здібностей. Психологи розглядають творчість як вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, результатом якої є створені матеріальні і духовні цінності. Більшість науковців-педагогів погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового

й оригінального. Творча особистість ототожнюється з інтелектуальною активністю, абстрактним мисленням та творчим потенціалом.

Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності. Кожна людина від народження має задатки творчості, але впродовж життя повинна розвивати, вдосконалювати навички творчого мислення, як складової людського інтелекту, та керуватися ними, щоб повністю використати у професійній та соціальній сферах діяльності свій творчий потенціал.

Технологія розвитку творчості учнів тісно переплітається з іншими інтерактивними технологіями і, зачасти, є однією із цілей їх застосування, тому що передбачає виконання **наступних вимог**:

- діяльність здобувача освіти не повинна регламентуватися, а її процес повинен бути організовано так, щоб у ньому були елементи пошуку і досліду, які передбачають комбінування, співставлення, аналізування та аналогізування, систематизацію та універсалізацію, урахування випадкових видозмін, експериментування;
- необхідність мотивації збудження в учня (студента) інтересів, крізь які проходять усі зовнішні впливи, породжуючи внутрішні стимули, що й є збудниками активності особистості, поштовхом до її творчої діяльності.

Розглядаючи поняття технологізації навчального процесу як моделювання його змісту, форм, методів і засобів відповідно до поставленої мети (формування творчої особистості), можна навести приклад **технологічної схеми** узагальненого заняття (урочного чи позаурочного) *пошукового типу*, яка сприяє творчому розвитку здобувачів освіти:

** висунення логічної суперечності, парадоксу – постановка проблеми, її аналіз, висунення гіпотез, розв'язання проблеми - роздуми, задуми, синтез нових знань – творче моделювання – критичний аналіз і теоретичне обґрунтування результатів розв'язання проблеми – експериментальна перевірка результатів творчої діяльності і впровадження їх у життя *.*

Проте слід зауважити, що одне й те ж саме завдання може стимулювати розвиток творчих можливостей одних учнів (студентів) і гальмувати – інших, для одних це завдання – творче, для інших – навчальне. Майстерність педагога при плануванні, організації та проведенні різних форм навчальної діяльності полягає у тому, щоб усіх здобувачів освіти з різним рівнем підготовленості та різними особистісними якостями залучити до розв'язання різноманітних творчих завдань. Це можуть бути завдання таких типів: на виявлення протиріччя; на проблемне бачення ситуації; на конструювання заданих ситуацій; вирішення завдань з прихованими суперечностями; завдання-проекти; завдання-головоломки; завдання парадокси тощо.

Формування професійної компетентності є динамічним і тривалим у часі процесом. Його ефективність залежить від рівня сформованості професійної мотивації. Вона починає формуватися в загальноосвітній школі, коли учень

здійснює свій перший вибір професії. У заклади професійної (професійно-технічної) освіти приходять навчатись здобувачі освіти, які вже в основному мають професійну мотивацію, але вона є зовнішньою, неусвідомленою. Оскільки учні (студенти) професійно орієнтовані, то основним завданням під час навчання у професійній школі є переведення мотивації із зовнішнього стану у внутрішній. Великі резерви підвищення професійної мотивації мають всі форми організації навчання, які відрізняються методами і засобами реалізації цієї мети. У цьому аспекті предметні гуртки і гуртки технічної творчості мають ту перевагу, що розкриття творчого потенціалу здобувачів освіти відбувається в індивідуальному ритмі, не прив'язується до високих навчальних досягнень, а спрямовується на підвищення професійного інтересу і розширення набору професійних компетенцій.

Мета, завдання, принципи і форми гурткової роботи.

Мета гурткової роботи як однієї із форм позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є: створення умов для творчого та інтелектуального розвитку учнівської молоді, підготовка підлітків до життя в умовах ринкової економіки при впровадженні інноваційних форм і методів у професійну підготовку, задоволення освітніх потреб здобувачів освіти шляхом залучення їх до науково-експериментальної, дослідної, технічно-конструкторської та інших видів творчості.

Результат творчої діяльності здобувачів професійної освіти у процесі гурткової роботи – *комплекс якостей творчої особистості*, розвиток яких можна розглядати як основні **завдання технічної творчості**: розумова активність; прагнення добувати знання і формувати уміння для виконання практичної роботи; самостійність у рішенні поставленої задачі; працьовитість; винахідливість.

Навчально-виховний процес у процесі гурткової роботи будується за **принципами**: добровільність, диференційований підхід, урахування індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів та нахилів учнів (студентів).

Відповідно до технічно-цільової спрямованості і психофізичних особливостей учнів (студентів) гуртки, групи та інші творчі об'єднання можна класифікувати за такими **формами (профілями)**: предметно-технічний, інформаційно-технічний, виробничо-технічний, технічної та прикладної творчості.

Зміст роботи гуртків **предметно-технічного профілю** передбачає поглиблене вивчення та засвоєння розділів галузей наук, розвиток умінь і навичок дослідно-конструкторської діяльності, створення макетів, моделей та пристроїв експериментального обладнання. Особливого значення у роботі предметно-технічних гуртків набуває залучення їх учасників до роботи у секціях Малої академії наук України.

Інформаційно-технічний профіль гуртків об'єднує користувачів персонального комп'ютера, web-дизайну, програмування та інші, пов'язані з вивченням і використанням сучасних інформаційних технологій.

Виробничо-технічний профіль об'єднує гуртки, в яких із метою профорієнтаційної та професійної підготовки учнів поєднується навчання із виробничою практикою або стажуванням на виробництві. До цього профілю слід віднести гуртки технічної творчості, основами менеджменту та маркетингу, самопідготовку з обраної професії.

Важлива роль у навчальній позаурочній діяльності належить **гурткам прикладної творчості**, які об'єднують учнів (студентів), що обрали своєю професією художні промисли або творчі ремесла: дизайнери, вишивальниці, закрійники, квіткарі, перукарі, фотографи, екскурсроводи тощо. Завданням для таких гуртків є розвиток індивідуальних природних талантів особистості, реалізація її естетичних здібностей і художнього смаку, розвиток навичок комунікації.

Гуртки, групи та інші творчі об'єднання класифікуються за **трьома рівнями**:

- **початковий рівень** – творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток учнів, виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;
- **основний рівень** – творчі об'єднання, які розвивають здібності учнів (студентів), формуючи необхідні для цього знання, уміння та навички, та задовольняють потреби у професійній орієнтації;
- **вищий рівень** – творчі об'єднання за інтересами для здібних та обдарованих учнів (студентів).

Методика планування та організації гурткової діяльності у ЗП(ПТ)О

Необхідною умовою визначення і реалізації змісту роботи гуртків є якісне навчально-методичне забезпечення та наявність плануючої документації. Зміст гурткової діяльності визначається планом і програмою роботи, що розробляються керівниками гуртків з обов'язковим урахування інтересів та нахилів гуртківців. При цьому категорично варто уникати дублювання програм загальнотехнічних, спеціальних дисциплін і виробничого навчання.

Планування роботи гуртка у закладі професійної освіти здійснюється відповідно до типових навчальних програм, затверджених МОН, а також «робочих», адаптованих, що розглядаються та погоджуються на засіданні відповідної методичної комісії та затверджуються заступником директора з НВР.

Навчальні програми гурткової діяльності повинні мати освітню і виховну цінність, урахувати системність, систематичність і послідовність навчання, передбачати доступність, творчість та індивідуальний підхід, доцільність вибору форм і методів роботи, ґрунтуватися на освітніх стандартах, забезпечувати науковість змісту, орієнтуватися на запити роботодавців.

У навчальну програму роботи гуртка мають бути закладені:

- особистісна орієнтація змісту;
- прикладна спрямованість освітнього процесу;
- конкретність і доцільність вживання наукових понять, термінології, символіки;
- цілісність: повнота, логічність, взаємозв'язок окремих компонентів;

- дотримання принципу науковості відповідно до досягнень сучасної науки;
- доступність навчального матеріалу;
- спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних та творчих здібностей здобувачів професійної освіти;
- урахування можливості та доцільності використання інноваційних освітніх та сучасних інформаційних технологій;
- ефективність використання міжпредметних зв'язків;
- відповідність навчально-методичному та матеріально-технічному забезпеченню.

У пояснювальній записці до навчальної програми подається стисла характеристика структури та окремих компонентів програми, особливостей організації і основні норми вивчення програмового матеріалу. Окрім цього визначається актуальність, мета і завдання, які ставить перед собою керівник гуртка, зазначаються вікові групи та кількісний склад учнів (студентів), на яких розраховано навчальний матеріал, визначаються основні форми і методи роботи гуртка.

На основі програми гуртка керівником складається **поурочно-тематичний план** роботи гуртка.

Облік гурткової роботи

Для планування і обліку гурткової діяльності учнів (студентів) професійної школи застосовується **журнал**, який є обов'язковим державним обліковим фінансовим документом і який заповнюється на навчальний рік за наступними **інструктивними рекомендаціями**:

- У журнал заносяться поурочно-тематичні плани відповідно до навчальної програми гуртка, обліковується зміст роботи гуртка, ведеться облік відвідування гуртківців та подаються про них відомості.
- У журналі передбачені для заповнення наступні розділи: «Відомості про членів гуртка», «Облік інструктажів з безпеки життєдіяльності», «Облік відвідування», «Облік роботи гуртка», «Методична і практична допомога керівникам», «Список закінчених робіт гуртка».

Кількість зазначених годин з проведення занять гуртка повинно відповідати погодинному педагогічному навантаженню керівника. Журнал підписується керівником гуртка і керівником навчального закладу. Правильність ведення журналів предметно-прикладних та творчих гуртків у ЗП(ПТ)О контролюється заступником директора з навчально-виробничої роботи. У кінці навчального року керівник гуртка складає звіт про його діяльність.

Рекомендована література до теми 3:

1. Лаврентьєва О. Застосування методу проектів на заняттях гуртка закладу позашкільної освіти технічного спрямування : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2010. 45 с.

2. Організація гурткової роботи в ПТНЗ /Методичні рекомендації для керівників гуртків професійно-технічних навчальних закладів. Ужгород, 2015. 32с.
3. Сліпчишин Л. Підвищення професійної мотивації учнів ПТНЗ в умовах гурткової роботи //Нові технології навчання : науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій змісту освіти, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ ; Вінниця, 2011. Вип. 67. Ч.1. С. 122–125.
4. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації. Біла Церква: БІНПО. 2017. 106 с.
5. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О \Спецкурс. Біла Церква. БІНПО. 2020. 84 с.

5. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ І ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ 1 «Сутність, мета і завдання позааудиторної навчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу»

Питання для самоконтролю:

1. Сформулюйте сутність, цілі і завдання організації позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної освіти.
2. Сформулюйте функції позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної освіти.
3. Назвіть форми позаурочних навчальних заходів, організованих з метою розвитку творчості здобувачів освіти.
4. Назвіть форми позаурочних навчальних заходів, організованих з метою закріплення, підвищення та удосконалення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти з професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.
5. Яким чином вирішується проблема індивідуалізації та диференціації навчання у процесі позаурочної навчальної діяльності здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О
6. Наведіть приклади використання інноваційних методів у процесі організації та проведення позаурочних навчальних заходів.
7. Сформулюйте критерії вибору форм і методів позаурочної діяльності здобувачів освіти у закладах професійної освіти.

Тестові завдання для самоконтролю

- *Які завдання не відповідають цілям проведення позаурочного навчального заходу:*
 - а) формування стійкого пізнавального інтересу учнів (студентів) до пошуково-дослідної діяльності;

- б) формування здорового образу життя;
- в) профілактика конфліктів у системах «педагог-учень» та «учень-учень»;
- г) розвиток умінь і навичок пошуково-дослідної роботи.
- **Які форми навчальної діяльності не відноситься до позаурочної:**
 - а) виробнича практика;
 - б) лекція;
 - в) свято професійного працівника;
 - г) засідання творчого гуртка.
- **Мета яких позаурочних навчальних заходів – розвиток творчості учнів (студентів)?**
 - а) консультація;
 - б) дослідний проект;
 - в) засідання «круглого столу» з генерації ідей;
 - г) дискусія.
- **Які методи проведення позаурочних навчальних заходів є інтерактивними?**
 - а) репродуктивний;
 - б) аналіз проблемних ситуацій;
 - в) пояснювально-ілюстративний;
 - г) імітаційний.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ 2 «Сучасні освітні практики у позааудиторній навчальній діяльності у ЗП(ПТ)О»

1. Дайте визначення сутності понять «інноваційна культура» та «інформаційна грамотність».
2. Обґрунтуйте актуальність та практичну значимість використання сучасних освітніх практик у позаурочній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О.
3. Сформулюйте стратегію, мету та завдання впровадження інтерактивних технологій у професійній підготовці кваліфікованих робітників.
4. Дайте визначення понять «проект», «навчальний проект», «навчальне проектування».
5. У чому особливості використання проектної технології при навчанні професії?
6. Чим відрізняється квест-метод від методу проектів?
7. Сформулюйте мету і завдання проведення професійних свят у ЗП(ПТ)О.
8. Визначте алгоритм планування, організації та проведення конкурсу «кращий за професією».
9. Сформулюйте мету, завдання та функції створення у професійному навчальному закладі сучасного інформаційного середовища.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ І ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ 3 «Розвиток творчості здобувачів освіти у процесі гурткової діяльності»

Питання для самоконтролю:

2. Дайте визначення сутності понять «творчість» і «творча особистість».
3. Визначте фактори розвитку творчої особливості здобувачів освіти.
4. Сформулюйте дидактичні цілі та завдання гурткової роботи професійного спрямування.
5. Сформулюйте принципи гурткової роботи у закладах професійної освіти.
6. Визначте форми гурткової роботи за професійно-цільовою спрямованістю.
7. Наведіть приклади використання інноваційних методів у процесі організації та проведення гурткової діяльності у ЗП(ПТ)О.
8. Які документи розробляються для планування та обліку роботи гуртка?
9. Визначте структуру (розділи) навчальної програми роботи гуртка (за професійною спрямованістю).
10. Сформулюйте завдання, права та обов'язки керівника гуртка.

Тестові завдання для самоконтролю:

- **Які фактори розвитку творчої особистості відносяться до мотиваційних?**
 - а) підвищення рівня зацікавленості здобувача освіти в обраній професії;
 - б) можливість розкриття індивідуальних здібностей особистості здобувача освіти;
 - в) можливість долучатися до науково-експериментальної та дослідної роботи;
 - г) усі, вище перераховані.
- **На яких принципах гурткова діяльність не базується:**
 - а) диференційований підхід до особистості здобувача освіти;
 - б) обов'язковість участі всіх здобувачів освіти у гуртковій роботі;
 - в) високий рівень успішності учня (студента);
 - г) урахування індивідуальних інтересів, здібностей і нахилів здобувачів освіти.
- **Який профіль гурткової роботи не відноситься до навчально-пізнавальних:**
 - а) спортивні гуртки;
 - б) інформаційно-технічні гуртки;
 - в) гуртки художньої самодіяльності;
 - г) гуртки художніх промислів.
- **Яка плануюча документація не розробляється при плануванні та організації гурткової роботи професійного спрямування у ЗП(ПТ)О:**
 - а) типова навчальна програма діяльності гуртка;
 - б) журнал обліку роботи гуртка;
 - в) перелік навчально-виробничих робіт і вправ;
 - г) робоча навчальна програма.

6. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Дебрифінг – один із методів реалізації зворотного зв'язку на завершальному етапі інтерактивного заняття, *цільми* якого є: аналіз та обговорення результатів попередньої діяльності, узагальнення та структурування набутого досвіду; виявлення та оцінювання рівня розуміння навчального матеріалу, переваг та недоліків у діяльності учнів та їх причин; порівняння особистих досягнень учнів; планування подальшої навчальної діяльності.

Веб-квест (web-quest) - це сучасна технологія, яка основана на елементах проектної технології навчання і орієнтована на пошукову діяльність учнів з чіткими вказівками педагога із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів. Веб-квест - це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються Інтернет-ресурси.

Імідж науково-педагогічного працівника – це сформований образ, який уособлює позитивні особистісні та професійні якості науково-педагогічного працівника. Він вимагає від педагога підбір індивідуального стилю роботи та оволодіння спеціальними технологіями само презентації у вищому навчальному закладі.

Інновації в освіті – це: «процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі вирішувалися по-іншому»; «продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення, розповсюдження та використання нового засобу (нововведення) в галузі педагогіки та наукових досліджень»; «результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних розв'язань для різноманітних педагогічних проблем»; «актуальні, значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними в контексті еволюції освіти й позитивно впливають на її розвиток».

Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Інноваційна культура – сукупність способів інноваційної діяльності особистості, що є результатом розпредметнення суб'єктом світу культури інноваційної діяльності. Розгортання інноваційної діяльності проходить такі *етапи*: створення новації; перетворення новації у наукове знання; впровадження наукового знання у практичну діяльність, надання йому статусу інновації; перетворення інновації у традицію.

Інноваційне середовище – комплекс внутрішніх умов освіти, здатних забезпечувати в її межах ефективність інноваційних процесів, та зовнішнього середовища, що здійснює безпосередній (опосередкований) вплив (тиск) на умови інноваційної діяльності та її наслідки. *Головна місія* формування інноваційного середовища полягає у генеруванні інноваційних потоків та нарощенні інноваційного потенціалу кожного навчального закладу і системи загалом.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який відображає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Інтерактивне навчання – це навчання у режимі посиленої педагогічної взаємодії учасників навчального процесу з метою спільного вирішення навчальних завдань та розвитку особистісних якостей учнів. **Інтерактивна модель навчання** – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка має конкурентну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. **Сутність інтерактивного навчання** полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і педагог є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, які розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація навчання за цією моделлю передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Інтенсифікація навчання – підвищення ефективності та результативності навчання за допомогою більш повного використання кожної одиниці ресурсного потенціалу навчального закладу.

Інтерактивність – посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності.

Інтерактивний тренінг – це методика інтерактивного навчання, яка складається із сукупності практичних вправ з моделювання реальних або віртуальних ситуацій навчального чи професійного характеру і яка дозволяє його учасникам за короткий час не лише набути нових знань, сформувані нові уміння і навички інтелектуальної діяльності, змінити ставлення до певних стереотипів, що склалися у навчальному чи виробничому процесах, а й закласти нові підходи до розв'язання конкретних або проблемних ситуацій професійного характеру. Дана методика базується на *інтерації* – навчанні у дії, а тому і навчитися їй можна тільки через дію.

Інформаційна культура – здатність ефективно використовувати наявні інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих цілей передові досягнення у галузі розвитку засобів інформації та інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційна культура – галузь загальної культури, яка охоплює систему виховання, освіти, наукової та мистецької творчості у контексті інформаційних технологій; визначає рівень використання інформаційних технологій у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства.

Інформаційне навчальне середовище – системно організована навчальним закладом сукупність організаційно-педагогічних, дидактико-психологічних, комунікаційних та програмних заходів і засобів цілеспрямованого культурного, духовного і соціального розвитку особистості.

Кейс-метод – методика створення і використання «кейсу», під яким розуміється письмовий опис моделей реальної конкретної ситуації та дидактичний пакет завдань, необхідний учням в процесі розв'язання змодельованої професійної проблеми.

Когнітивно-творча компетенція – здатність учнів творчо набувати професійні знання, уміння і навички, мати творчий потенціал самоосвіти і саморозвитку, що визначає їх спроможність до творчості у майбутній професії, успішність майбутньої професійної діяльності.

Компетентність – інтегральна система характеристики особистості, здатність людини завдяки наявності у неї певних знань, умінь, досвіду й інших когнітивних та абілітивних якостей ефективно діяти у певній галузі, досягаючи позитивних результатів.

Компетентнісний підхід у навчанні - організація діяльнісного характеру змісту освіти, в результаті якої той, хто навчається, перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання, розвиває себе як особистість.

Компетенція - сукупність взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно них.

Комунікація – взаємозв'язок суб'єктів із метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності.

Креативність – загальна здатність особистості до творчості, яка може виявлятися у мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість у цілому або її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх створення.

Комп'ютеризація освіти – упорядкована сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих і управлінських процесів, спрямованих на формування у системі освіти комп'ютерно-технологічної платформи процесу інформатизації освіти.

Комунікативна компетенція – це орієнтованість особистості у різних ситуаціях спілкування, здатність ефективно брати у них участь, що базується на знаннях і відчуттях досвіду особистості, здатності ефективно взаємодіяти з іншими завдяки розумінню самої себе та інших при постійній зміні психічного стану, міжособистісних відносин та умов професійної та соціальної сфер.

Майстер-клас – це інтерактивна форма проведення сучасного уроку, яка базується суто на практичних діях, у процесі яких відбувається передача педагогом власного досвіду та професійної майстерності, демонстрація ним творчого розв'язання певного навчального завдання конкретного або проблемного характеру.

Метод навчання – упорядкована сукупність прийомів, дій і логічних операцій, спрямована на досягнення мети навчання.

Методологічна грамотність – володіння необхідними знаннями у сфері методології, спосіб дослідження універсальних, але у рамках конкретних наук, принципів, засобів і форм наукового пізнання. Методологічна грамотність виступає важливим показником критичного осмислення об'єктивного істинного

наукового знання, теоретичного та емпіричного досвіду, а також способів, методів, прийомів і процедур, скерованих об'єктом пізнання на створення бажаного матеріального чи ідеального предмета або певної реальності.

Мобільне навчання (*m-learning*) – це передавання знань на мобільні пристрої з використанням WAP і GPRS технологій. *Мета мобільного навчання* – зробити процес навчання гнучким, доступним і персоніфікованим, в якому реалізується головний принцип мобільного навчання – навчання в будь-якому місці, в зручний час, яке потребує розроблення інтерактивних програмно-педагогічних продуктів та їх методичного забезпечення.

Мотиваційна компетенція – усвідомлення учнем мотивів до якісного здійснення майбутньої професійної діяльності, а отже, набуття ними необхідних знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей, що забезпечать можливість виконання ними професійних обов'язків певного рівня.

Мультимедійність – інтегративна якість ІКТ, яка реалізується в процесі сприйняття аудіо-, відеографічної і текстової інформації, які взаємно доповнюють один одне у процесі розкриття змісту на якісно новому рівні

Навчальний проект – це спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, яка має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і яка спрямована на досягнення спільного конкретного результату із розв'язування деякої проблеми, що є практично значущою для учасників проекту.

Навчальне проектування – це процес роботи над навчальним проектом, процес досягнення запланованого результату у вигляді конкретного «продукту».

«Перевернуте» навчання (*flipped learning*) – це модель активного навчання, що дозволяє «перевернути» звичайний процес навчання таким чином: учні (студенти) поза аудиторією переглядають відповідні відео-фрагменти навчального матеріалу за темою програми, який буде розглядатися на наступному занятті, самостійно вивчають теоретичний матеріал, а в аудиторії здійснюють його обговорення, виконують практичні завдання з його застосування.

Проект – сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту.

Проектна технологія – система навчання, за якої учні набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються. Ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником.

Професійна компетентність – точно визначена галузь професійної діяльності людини, певна посада з чітко визначеними посадовими обов'язками. Професійна компетентність педагога визначається через її *основні показники*: підготовленість до педагогічної та науково-методичної діяльності, особисту педагогічну майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння.

Професійно-особистісні якості (професіограми) педагога забезпечують успішну та ефективну педагогічну діяльність, а саме: педагогічну спрямованість

(психологічну готовність), педагогічні здібності (професійну компетентність, майстерність), індивідуально-типологічні властивості.

Рефлексія - самоаналіз, самооцінка учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії. До *методів рефлексії* можна віднести: методи експертної оцінки, індивідуальної та групової оцінки, аналіз і узагальнення досвіду, метод взаємоконтролю, групового обміну враженнями тощо.

Семінарське заняття - обговорення учнівським колективом підготовлених учнями доповідей, рефератів, повідомлень, головних питань з основного розділу (чи кількох розділів) навчального предмету .

Творчість – особлива діяльність, результатом якої є оригінальні, досконалі, об'єктивно і суб'єктивно нові, матеріальні та духовні цінності. Це нові знання як результат наукового дослідження чи відкриття, нові технічні ідеї (винаходи, інновації, рацпропозиції), нові педагогічні концепції, методики навчання і виховання, нові освітні теорії і технології тощо.

Творчі здібності – індивідуально-психологічні властивості особистості, що виступають передумовою успішного здійснення творчої діяльності у певних галузях – науці, техніці, технології, професійній тощо. Творчі здібності визначають оригінальність, продуктивність, швидкість, особистісну й суспільну значущість результату творчої діяльності, але не зводяться тільки до знань, умінь і навичок. Велике значення для формування і прояву творчих здібностей має розвинута інтуїція, асоціативний процес у ході сприймання дійсності, наявність стратегій і тактик організації творчої діяльності.

Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності.

Технологічна грамотність – відображає рівень володіння технологічними знаннями і розуміння природи технологічної діяльності, усвідомлення зв'язків між виробництвом і суспільством, а також впливу технологій на оточуюче середовище.

Як особистісне надбання технологічна грамотність характеризує здатність людини ефективно виконувати завдання і розв'язувати проблеми у сфері професійної діяльності, активне оволодіння сукупністю засобів і способів досягнення високих результатів.

7. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

1. Багузіна О. І. Веб-квест технологія як дидактичний засіб формування іншомовної комунікативної компетентності [Електронний ресурс] / О. І. Багузіна. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/veb-kvest-tekhnologiya-kak-didakticheskoe-sredstvo-formirovaniya-inoyazychnoi-kommunikativno#ixzz2jBexRWt1>
2. Бондар О.А. Інформаційна культура як складова професіоналізму методичного працівника [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання / гол. ред. : В.Ю. Биков; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2008. Випуск 4(8). Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.
3. Висоцька, Л. Формування професійної культури майбутніх фахівців кулінарного профілю у вищих професійних училищах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» Київ, 2011. 43 с.
4. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія. Вінниця: ТОВ "Планер", Вінниця, 2009. 410 с.
5. Діброва Т.Г. Маркетингова політика комунікацій: стратегії, вітчизняна практика. Навчальний посібник. К.: Стилос, 2011. 294 с.
6. Кадемія М.Ю. Сутність і зміст технології веб-квест // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. № 29. С. 380–387.
7. Ковальчук В., Оршанський Л. Професійна підготовка на засадах компетентнісного підходу // Молодь і ринок, №11-12, 2016. С.6-10.
8. Кулішов В.С. Застосування квест-технології у професійно-теоретичній підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО . 2018. 81 с.
9. Кулішов В.С. Впровадження проектних технологій при підготовці фахівців сфери торгівлі: методичні рекомендації. Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2016. 85 с.
10. Лаврентьева О. Застосування методу проектів на заняттях гуртка закладу позашкільної освіти технічного спрямування : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2010. 45 с.
11. Лякішева А.В. Соціально-педагогічні умови розвитку обдарованих дітей у центрах науково-технічної творчості : автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. канд.. пед. наук : спец. 13.00.05 \Соціальна педагогіка. Київ, 2007. 20 с.
12. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних

- дисциплін та конкурси фахової майстерності». - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>.
13. Николайчук И. В. Дидактические особенности образовательных веб-квестов. Электронный ресурс: http://inna-nikolaichuk.narod2.ru/Methodicheskie_razrabotki/obrazovatelnoi_veb-kvest/
 14. Організація гурткової роботи в ПТНЗ /Методичні рекомендації для керівників гуртків професійно-технічних навчальних закладів. – Ужгород, 2015. – 32с.
 15. Освіта дорослих: енциклопедичний словник /за ред.. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; [упоряд.: Н.Г.Протасова, Ю.О.Молчанова, та ін.]; НАПНУ, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.].- К.: Основа, 2014. 496с.
 16. Самборська О.Д. Використання тематичних персональних сайтів у навчальному процесі [Електронний ресурс: http://ukdocz.com/doc/66538/vikoristannya-tematicnih-personal_nih-sajt%D1%96v-u].
 17. Самойленко О.М. Методика використання віртуального навчального середовища в закладах післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання / гол. ред. : В.Ю.Биков; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. 2009. Випуск 1(9). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.
 18. Сергеева Л.М. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції // Педагогічний альманах. 2014. Випуск 21. С. 85-92.
 19. Сліпчишин Л. Підвищення професійної мотивації учнів ПТНЗ в умовах гурткової роботи //Нові технології навчання : науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій змісту освіти, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ ; Вінниця, 2011. Вип. 67. Ч.1. С. 122–125.
 20. Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» №344/2013 від 25.06.2013. Режим доступу: <http://presa.ua/oficijnij-visnik-prezidenta-ukraini.html>).
 21. Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. Вид. 2-ге, доп. Харків: «Діса плюс», 2016. 266 с.
 22. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації Біла Церква: БІНПО: 2017. 106 с.
 23. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. 2018 139с.
 24. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О /Спецкурс. Біла Церква. БІНПО. 2020. 84 с.

8. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного курсу можна звернутися до старшої викладачки кафедри МПО та СГД БІНПО **Шевчук Світлани Степанівни** за:

Мобільний телефон: +38 (050) 976-85-38 (Viber)

Електронна пошта: shvchukbinpo@ukr.net